

Op weg naar herstel

Een experimenteel onderzoek naar de factoren die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers tot aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling

Martine Gröbe

s0120197

Masterthesis

Faculteit der Gedragswetenschappen

Afstudeerrichting: Psychologie van Conflict, Risico en Veiligheid

Universiteit Twente

dr. S. Zebel

dr. M. Kuttschreuter

1 augustus 2013

Voorwoord

Voor u ligt een onderzoek naar de factoren die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers tot aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling. Dit onderzoek heb ik uitgevoerd ter afsluiting van de master Psychologie - Conflict, Risico en Veiligheid. Hopelijk mag dit onderzoek bijdragen aan meer kennis op het gebied van slachtoffer-dader bemiddeling.

Mijn dank gaat uit naar alle respondenten die tijd en moeite hebben genomen om mee te werken aan dit onderzoek. Uiteraard ben ik ook mijn begeleiders vanuit de universiteit dankbaar. Dr. Sven Zebel en Dr. Margot Kuttschreuter, bedankt voor de feedback die ik heb mogen ontvangen. Ten slotte wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor de interesse, advies en ondersteuning tijdens de gehele studiekeperiode.

Almelo, augustus 2013.

Martine Gröbe

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is inzicht te geven in de factoren die een rol spelen de intentie van slachtoffers om zich aan te melden voor slachtoffer-dader bemiddeling. Specifiek wordt de invloed van de ernst van het delict en de tijdspositionering van de bemiddeling ten opzichte van de rechtszitting onderzocht. Op basis van voorgaand onderzoek werd verwacht dat de slachtoffers bij een relatief lage ernst van het delict een hogere intentie zouden hebben om zich aan te melden voor bemiddeling. Daarnaast werd verwacht dat slachtoffers een hogere positieve attitude zouden hebben bij een tijdspositionering van bemiddeling na de rechtszitting. Het onderzoek is via een online vragenlijst afgenomen onder Nederlandse burgers, in de leeftijd van 18 tot 55 jaar, zonder ervaring met slachtoffer-dader bemiddeling. De respondenten kregen een scenario te lezen, waarbij ze zich moesten inleven in het slachtoffer van een fictieve overval. De ernst van het delict bleek geen invloed te hebben op de intentie van de slachtoffers. Wél had de ernst van het delict invloed op de gepercipieerde zelfredzaamheid ten aanzien van bemiddeling en op de geanticipeerde angst, -afkeer en -woede ten aanzien van de dader. Vervolgens werd geen support gevonden voor de verwachting dat slachtoffers een hogere positieve attitude hadden bij een tijdspositionering van bemiddeling na de rechtszitting. Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek zijn er enkele suggesties en implicaties voor de praktijk opgesteld. Om de zelfredzaamheid van het slachtoffer te bevorderen dient informatie en voorlichting hierop in te spelen, met name bij slachtoffers van relatief ernstige delicten.

Kernwoorden: slachtoffer-dader bemiddeling; ernst van het delict; tijdspositionering bemiddeling; gepercipieerde zelfredzaamheid; geanticipeerde emoties

Abstract

This study strives to determine the factors that might enhance or lessen the victims' intention to participate in victim-offender mediation. Specifically the influence of crime severity and the moment of victim-offender mediation (before or after the trial) were taken into account. By assumptions made on previous research, it was expected that relatively low severity would lead to a high intention of victim participation in victim-offender mediation. Furthermore, it was expected that mediation after the trial would lead to a positive attitude. This study was a 2 (crime severity: high vs. low) x 2 (moment of mediation: before vs. after trial) between subject experiment. Research was conducted using an online survey among Dutch participants, in the age between 18 and 55 years old. These participants did not have any experience with victim-offender mediation, nor were they 'real' victims. The results indicate that severity of the crime did not influence victims' participation intention. However, severity of the crime did influence perceived self-efficacy toward mediation and anticipated fear - disgust and -anger toward the offender. No support was found for the expectation that mediation after the trial would lead to a positive attitude. Practical implications were addressed. For example, it would be wise to provide information about self-efficacy, especially to victims of a relatively high severity crime.

Keywords: restorative justice; victim-offender mediation; perceived self-efficacy; anticipated emotion

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Abstract	5
Inhoudsopgave	6
Op weg naar herstel	7
<i>Strafrecht en Herstelrecht</i>	8
<i>Slachtoffer-dader bemiddeling</i>	9
<i>Effecten van slachtoffer-dader bemiddeling op slachtoffers</i>	10
<i>Ernst van de situatie en tijdspositionering van de bemiddeling</i>	11
<i>Toepassing van het Theory of Planned Behavior model</i>	13
Methode	17
<i>Respondenten</i>	17
<i>Materiaal</i>	17
<i>Pilot-onderzoek</i>	18
<i>Metingen</i>	18
<i>Procedure</i>	22
Resultaten	23
<i>Randomisatiecheck</i>	23
<i>Manipulatiecheck</i>	23
<i>Variantieanalyse ANOVA</i>	25
<i>Correlatieanalyse</i>	26
<i>Regressieanalyse</i>	28
Discussie en conclusie	29
<i>Limitaties</i>	31
<i>Bevindingen</i>	32
<i>Implicaties</i>	34
Referenties	36
Appendix A - Achtergrondgegevens van de respondenten	40
Appendix B - Stimulus materiaal: scenario's	41
Appendix C - Vragenlijst	42
Appendix D - Tabel factoranalyse	47

Op weg naar herstel

In Nederland wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van het herstelrecht. Dit is een stroming, naast het strafrecht, waarbij herstel van geleden schade en het nemen van verantwoordelijkheid van de betrokkenen centraal staat. Daarnaast wordt het slachtoffer actief in het proces betrokken.

Slachtoffer-dader bemiddeling is een vorm van herstelrecht waarbij slachtoffer en dader direct of indirect in contact met elkaar kunnen treden. Deze bemiddeling vindt uitsluitend plaats op vrijwillige basis, onder begeleiding van professionele bemiddelaars (van Burik et al., 2010).

De Stichting Slachtoffer in Beeld (SiB) is een organisatie die gespecialiseerd is in bemiddeling tussen slachtoffers en daders. Slachtoffer in Beeld heeft in het jaar 2012 te maken gehad met een sterke groei (26%) in de aanmeldingen van zaken. Zo werden er 1508 zaken in 2012 aangemeld, ten opzichte van 1196 aanmeldingen in 2011. Het initiatief kan van zowel de dader als van het slachtoffer afkomstig zijn. Hoewel het aandeel aanmeldingen vanuit het slachtoffer stijgt, is het merendeel van de aanmeldingen (84%) afkomstig van de dader (Slachtoffer in Beeld, 2013). Een mogelijke oorzaak voor het achterblijven van aanmeldingen vanuit het slachtoffer is de beperkte kennis over de mogelijkheden van bemiddeling.

Voor SiB is het interessant te weten welke factoren een rol spelen bij de intentie van slachtoffers om zich aan te melden. Heeft de ernst van het delict invloed bij de intentie tot aanmelden voor bemiddeling? Bestaat er samenhang tussen geanticipeerde emoties ten aanzien van de dader, zoals de mate waarin men angst en woede denkt te voelen, en de intentie tot aanmelden voor bemiddeling? Dit zijn vragen rondom het aanmelden die tot op heden onbeantwoord zijn. Meer kennis en onderzoek over de factoren die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers voor het aanmelden van bemiddeling is relevant. Verschillende auteurs geven aanwijzingen dat bemiddeling positieve effecten kan hebben op het slachtoffer. Zo kan bemiddeling zorgen voor angst- en woedevermindering bij face-to-face contact (Strang e.a., 2006; Zebel, 2012), leedverwerking en compensatie ten gunste van het slachtoffer (Shnabel & Nadler, 2008).

Het doel van dit onderzoek is inzicht te geven in de factoren die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers tot het aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het Theory of Planned Behavior model (Ajzen, 1991). Specifiek wordt de invloed van de ernst van het delict en de tijdspositionering van de bemiddeling ten opzichte van de rechtszitting onderzocht.

De concepten herstelrecht en slachtoffer-dader bemiddeling worden in het theoretisch kader nader toegelicht om tot een goed begrip te komen. Allereerst wordt het verschil tussen strafrecht en herstelrecht in kaart gebracht. Daarnaast worden voorgaande studies naar slachtoffer-dader bemiddeling uiteengezet. Ten slotte wordt de keuze van het Theory of Planned Behavior model in de context van bemiddeling besproken.

Strafrecht en herstelrecht

De wortels van het herstelrecht liggen in Nieuw-Zeeland waar herstelgesprekken werden geïntroduceerd als nieuwe vorm om te reageren op jeugdcriminaliteit, naast het conventionele strafrecht (Johnston & van Ness, 2007). Vanaf de jaren '80 zijn in Nederland herstelgerichte activiteiten ontwikkeld en sinds het jaar 2000 bood Slachtofferhulp Nederland slachtoffers de mogelijkheid om in gesprek te treden met de dader. Anders dan in het buitenland waren deze gesprekken primair bedoeld als voorziening voor het slachtoffer, met als doel bijvoorbeeld leedverwerking en compensatie voor het slachtoffer (Walgrave, 2006). Bij dit laatste moet niet alleen gedacht worden aan materiële compensatie, maar zeker ook aan morele- en sociaal-emotionele compensatie zoals herstel van macht (Shnabel & Nadler, 2008).

Het meest kenmerkende verschil tussen het conventionele strafrecht en herstelrecht is de rol van de actoren. Bij strafrecht zijn de centrale actoren de staat en de dader, waarbij een sterke focus ligt op de bestraffing van het misdrijf. Daarentegen staan bij herstelrecht de dader en het slachtoffer centraal met als doel het herstel van geleden schade voor de betrokken partijen (Braithwaite, 1989;

Walgrave, 2001). Bazemore en Walgrave (1999) hanteren de volgende definitie van herstelrecht:

“Restorative justice is every action that is primarily oriented toward doing justice by repairing the harm that has been caused by a crime”.

Slachtoffer-dader bemiddeling

Slachtoffer-dader bemiddeling is een vorm van herstelrecht. Er zijn in Nederland een aantal voorwaarden verbonden aan slachtoffer-dader bemiddeling om het proces zo goed mogelijk te laten verlopen. Burik en collega's (2010) omschrijven drie uitgangspunten. Allereerst vindt de bemiddeling plaats op vrijwillige basis, waarbij de deelnemers zich ieder moment kunnen terugtrekken. Daarnaast is de informatie die tijdens de bemiddeling wordt besproken vertrouwelijk. Ten slotte staat de bemiddeling onder begeleiding van een neutrale bemiddelaar. Walgrave (2001) stelt verder dat de dader een morele rijpheid en besef van verantwoordelijkheid dient te hebben.

Het slachtoffer kan verschillende behoeften hebben om zich aan te melden voor bemiddeling zoals de kans om de dader te confronteren met de gevolgen van het delict. Daarnaast om vragen te stellen aan de dader, leedverwerking, machtsherstel of compensatie (Shnabel & Nadler, 2008). Verschillende studies tonen aan dat een gemeend excuus van de dader belangrijker is voor het slachtoffer dan materiële compensatie (Dhami, 2012; Sherman e.a., 2005).

De meest voorkomende vorm van slachtoffer-dader bemiddeling is het slachtoffer-dader gesprek. Soms is een directe vorm van contact (face-to-face gesprek) niet mogelijk omdat één van de partijen dit niet wenselijk vindt. Indirecte mogelijkheden zijn een briefwisseling, pendelbemiddeling of een Echt Recht-conferentie. Zowel slachtoffers als daders kunnen zich aanmelden voor bemiddeling. Ook hulpverleners kunnen namens slachtoffer of dader een aanmelding verzorgen (Zebel, 2012).

De effecten van slachtoffer-dader bemiddeling op slachtoffers

Op internationaal niveau is er relatief veel onderzoek uitgevoerd naar de tevredenheid van slachtoffers over herstelbemiddeling. Zo blijkt uit een meta-analyse van Latimer, Dowden en Muise (2005) dat slachtoffers die deelnamen aan herstelbemiddeling significant meer tevreden waren over het proces ten opzichte van slachtoffers die in de strafrechtelijke afhandeling participeerden. Daarnaast blijkt zo'n 80% van de deelnemers tevreden (zowel slachtoffers als daders) over het proces van herstelbemiddeling (Braithwaite, 1999; Umbreit, Coates en Vos, 2004). Ook uit Nederlands onderzoek blijkt dat een grote meerderheid van de slachtoffers en daders aangeeft dat de bemiddelde contacten waardevol en nuttig waren (Zebel, 2012).

Naast tevredenheid zijn er ook andere effecten gevonden. Zo stelt Morris (2002) dat herstelbemiddeling slachtoffers helpt om de controle over hun leven terug te krijgen. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Strang e.a. (2006) aan dat angst- en woedegevoelens van het slachtoffer kunnen afnemen na een 'face-to-face' gesprek tussen slachtoffer en dader. Recent onderzoek van Zebel (2012) ondersteunt deze uitkomst. Nederlandse slachtoffers die een gesprek voerden met de dader(s) rapporteerden significant minder angst- en woedegevoelens richting de dader, dan voor het gesprek. Deze afname trad niet op onder slachtoffers die geen bemiddeld contact hadden met de dader. Opmerkelijk is dat slachtoffers die indirect contact hadden met de dader (via briefwisseling) wél een afname van angst rapporteerden, maar geen afname van woede. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat bij briefwisseling de non-verbale communicatie ontbreekt, waardoor het slachtoffer kan twijfelen aan de oprechtheid van het excuus van de dader (Choi & Severson, 2009; Zebel, 2012).

Critici van herstelbemiddeling stellen dat het onderzoek naar herstelbemiddeling veel methodologische tekortkomingen kent (Bergseth & Bouffard, 2007). Daarnaast zouden slachtoffers een bepaalde sociale druk kunnen voelen om de excuses van de dader te accepteren, zelfs wanneer

de excuses ‘niet gemeend’ overkomen (Choi & Severson, 2009). Ten slotte zouden de rechten van de deelnemers onvoldoende worden beschermd (Johnston & Van Ness, 2007).

Ernst van het delict en tijdspositionering van de bemiddeling

Het merendeel van het onderzoek naar slachtoffer-dader bemiddeling richt zich op de effecten.

Relatief weinig onderzoek is uitgevoerd naar de factoren en relaties die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers om zich aan te melden voor bemiddeling.

De ernst van het delict en de positionering van de bemiddeling ten opzichte van de rechtszitting zijn mogelijke factoren die een rol kunnen spelen bij de intentie tot aanmelden voor bemiddeling (Niemeyer & Shichor, 1996; Wyrick & Costanzo, 1999). Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen relatief lichte delicten zonder letsel (zoals vernieling of diefstal) en delicten waarbij de gevolgen, in termen van fysiek of psychisch letsel, ernstig zijn (zoals een overval met geweld) (Burik et al., 2010; Spapens, 2001). Daarnaast maken Wyrick en Costanzo (1999) onderscheid in ernst wat betreft een ‘persoonlijk delict’ en een ‘eigendomsdelict’. De auteurs stellen dat er bij een persoonlijk delict sprake is van een delict met letsel, terwijl dit bij een eigendomsdelict vaak niet het geval is. Ook stellen de auteurs dat deelname aan slachtoffer-dader bemiddeling hoger ligt bij eigendomsdelicten dan bij persoonlijke delicten. Een verklaring hiervoor is dat bij persoonlijke delicten sprake is van letsel en hogere psychologische impact (zoals hoge angst voor de dader) bij het slachtoffer (Niemeyer, 1996; Wyrick en Costanzo, 1999). Het slachtoffer heeft bij een persoonlijk delict een andere coping en respons, waarbij meer nadruk ligt op straf en minder op compensatie en bemiddeling. Bovenstaand leidt tot de eerste hypothese:

Hypothese 1: bij een relatief lage ernst van het delict hebben slachtoffers¹ een hogere intentie tot het aanmelden voor bemiddeling, dan bij een relatief hoge ernst van het delict.

¹ Slachtoffers zijn in dit onderzoek Nederlandse burgers die zich inleven in een slachtoffer-situatie. Er is geen sprake van daadwerkelijk slachtofferschap.

Een tweede element dat een rol kan spelen bij de intentie van slachtoffers om zich aan te melden voor bemiddeling, betreft de tijdspositionering van de bemiddeling ten aanzien van de rechtszitting.

In Nederland kan de rechter herstelbemiddeling niet opleggen aan slachtoffers en daders. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk, waar specifiek voor slachtoffer-dader bemiddeling gekozen kan worden, zonder dat er rechtspraak aan vooraf gaat (Morris, 2002). In Nederland loopt het bemiddelingstraject parallel aan de strafrechtelijke procedure en vormt hiermee een aanvulling op het strafrecht. Een reden hiervoor is dat het slachtoffer-dader gesprek niet als middel gebruikt mag worden om het strafrechtelijk proces te beïnvloeden. De beredenering is dat betrokkenen bij positionering voor het strafproces kunnen denken dat de dader bemiddeling strategisch en calculerend inzet (ten Boom, Kuijpers en Moene, 2008). In de praktijk blijkt echter de positionering van bemiddeling niet zuiver parallel te lopen. Tweederde van alle aanmeldingen vindt plaats voor de zitting (Burik et al., 2010). De officier van justitie kan vervolgens over het verloop worden geïnformeerd. In dit geval kunnen slachtoffers en andere betrokkenen denken dat de dader bemiddeling strategisch inzet. Dit leidt tot de tweede verwachting:

Hypothese 2: bij de positionering van slachtoffer-dader bemiddeling na de rechtszitting hebben slachtoffers een hogere positieve attitude ten aanzien van bemiddeling, dan bij de positionering van slachtoffer-dader bemiddeling vóór de rechtszitting.

Tijd speelt een rol bij het coping-proces van slachtoffers. Zo stelt Umbreit (1989) dat bij hoge ernst delicten meer tijd moet zitten tussen het tijdstip van het delict en tijdstip van bemiddeling, dan bij lage ernst delicten. Slachtoffers van hoge ernst delicten zouden meer psychologische impact ondervinden en om die reden meer tijd nodig hebben om de confrontatie met de dader aan te gaan.

Dit suggereert een mogelijke interactie tussen de ernst van het delict en het tijdstip van bemiddeling:

Hypothese 3: bij een lage ernst van het delict en een positionering van de bemiddeling na de rechtszitting hebben slachtoffers een hogere intentie tot het aanmelden voor bemiddeling, dan bij een hoge ernst van het delict en een positionering van de bemiddeling vóór de rechtszitting.

In dit onderzoek wordt de klassieke ‘Theory of Planned Behavior’ (Ajzen, 1991) gebruikt om te analyseren welke factoren en relaties een rol spelen bij de intentie van het slachtoffer om zich aan te melden voor bemiddeling.

Toepassing van het Theory of Planned Behavior model

De Theorie of Planned Behavior (TPB) is een veelgebruikt model bij het voorspellen van gedrag op het gebied van de gezondheidspsychologie en consumentenpsychologie. Het model is nog niet eerder gebruikt in de context van slachtoffer-dader bemiddeling. Centraal staat de intentie, in dit onderzoek de intentie tot aangaan van bemiddeling. De intentie wordt bepaald door de attitude, subjectieve norm en gepercipieerde zelfredzaamheid ten aanzien van bemiddeling. Daarnaast door de geanticipeerde emotie ten aanzien van de dader. De gepercipieerde zelfredzaamheid en geanticipeerde emotie zijn aan het oorspronkelijke model toegevoegd omdat vanuit de bovenstaande literatuur aannemelijk lijkt dat deze een rol kunnen spelen. Daarnaast blijkt uit onderzoek naar uitbreidingen van het TPB model dat zelfredzaamheid en geanticipeerde emotie de meeste empirische ondersteuning krijgen (Sutton, 1998). Hieronder volgt een korte bespreking van de variabelen.

Attitude

Attitude is de mate waarin iemand een positieve of negatieve oordeel over slachtoffer-dader bemiddeling heeft. Mensen verwachten dat gedrag waar zij een positieve attitude aan koppelen, gunstige uitkomsten of voordelen heeft (Ajzen, 1991).

Hypothese 4: *Er is een positief verband tussen attitude en de intentie tot aanmelden voor bemiddeling.*

Subjectieve norm

De tweede voorspeller in het model is de subjectieve norm. De subjectieve norm refereert in dit geval aan de waargenomen reactie van partner, familie en vrienden op slachtoffer-dader bemiddeling. Belangrijke mensen in de omgeving van het slachtoffer blijken een rol te spelen bij het aanmelden van slachtoffers voor bemiddeling (Burik et al. 2010).

Hypothese 5: *Er is een positief verband tussen subjectieve norm en intentie tot aanmelden voor bemiddeling.*

Gepercipieerde zelfredzaamheid

In dit onderzoek wordt uitgegaan dat de respondenten geen voorgaande ervaring hebben met bemiddeling. Om die reden is de variabele gepercipieerde gedragscontrole vervangen door de variabele gepercipieerde zelfredzaamheid (Bandura, 1977). Dit betreft het geloof om zelf, op adequate wijze, de verwerking na een delict ter hand te nemen. Eén van de doelen van herstelbemiddeling is leedverwerking door contact te leggen met de dader. Dit impliceert een bepaalde mate van zelfredzaamheid.

Hypothese 6: *Er is een positief verband tussen gepercipieerde zelfredzaamheid en de intentie tot aanmelden.*

Geanticipieerde emotie ten aanzien van de dader

Ten slotte is de variabele ‘geanticipieerde emotie’ toegevoegd aan het model. Dit zijn emoties die kunnen ontstaan na een bepaalde ingebeelde situatie. Het lijkt zeer aannemelijk dat de emoties angst, woede, schaamte en afkeer ten aanzien van de dader, een rol spelen bij het aangaan van bemiddeling.

Frijda, Kuipers en Ter Schure (1989) stellen dat emoties een bepaalde ‘actiebereidheid’ hebben. Vaak wordt het onderscheid gemaakt in een stimulerend- of een vermijdend motief. Angst is een emotie die zorgt voor een onplezierige situatie die het individu wil vermijden. Het slachtoffer kan angst hebben ten aanzien van de dader en zodoende contact willen vermijden. De verwachting is dat geanticipieerde angst negatief samenhangt met de intentie tot aanmelden voor bemiddeling (H7a).

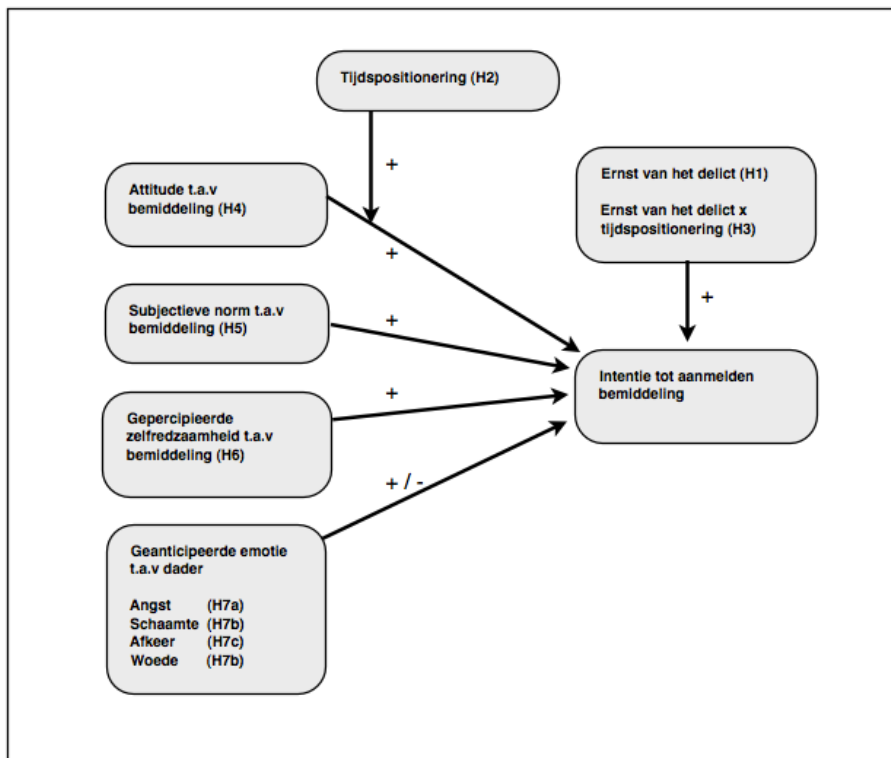
Een tweede emotie is die een mogelijke rol speelt is schaamte. Schaamte is een zogenoemde zelfbewuste negatieve emotie en voorspelt vermijdende motieven. Het slachtoffer kan zich schamen voor het slachtofferschap of ondergeschiktheid en wil zich als het ware ‘verbergen’ voor de situatie (Schmader en Lickel, 2006; Tangney, 1996). De verwachting is dat geanticipieerde schaamte negatief samenhangt met de intentie tot aanmelden voor bemiddeling (H7b).

Daarnaast kan het aantasten van de integriteit van het slachtoffer voor afkeer zorgen jegens de dader. Afkeer is een negatieve emotie die vermijdende tendenties voorspelt. Mensen zouden weinig empathie en vergiffenis kunnen opbrengen voor mensen of delicten waar ze afkeer tegen hebben (Exline, Worthington, Hill & McCullough, 2003). De verwachting is dat geanticipieerde afkeer negatief samenhangt met intentie tot aanmelden (H7c).

Ten slotte voelen slachtoffers zich vaak onrechtvaardig en respectloos behandeld door de dader (Daly, 2004). Hoe ernstiger het misdrijf, hoe meer machtsverlies. Dit kan leiden tot woede; een negatieve emotie met stimulerende werking doordat het individu een negatieve situatie wil verbeteren. Dit kan door het herpakken van macht of hij/zij wil de ander confronteren met de consequenties van diens gedrag (Freijda et al. 1989; Schmader & Lickel, 2006; Zebel, 2012). Dit leidt tot de verwachting dat geanticipeerde woede positief samenhangt met de intentie tot aanmelden (H7d).

Figuur 1.

Conceptueel model gebaseerd op TPB-model Ajzen (1992)

Methode

In dit hoofdstuk wordt allereerst in kaart gebracht welke respondenten hebben deelgenomen aan het onderzoek en op welke manier deze groep geworven is. Vervolgens wordt het materiaal en de kwaliteit meetinstrument uiteengezet. Ten slotte wordt de procedure van het onderzoek besproken.

Respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd onder Nederlandse burgers die geworven werden via social media zoals Facebook of via de e-mail. Alle respondenten werkten op vrijwillige basis mee aan het onderzoek.

In totaal zijn 161 respondenten gevraagd om te participeren in het onderzoek. Daarvan werd door 139 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld (respons rate = 86%). Een groep van 22 respondenten vulde de vragenlijst niet of niet volledig in. Hiervan heeft meer dan de helft de vragenlijst blanco gelaten. Twee respondenten werden uitgesloten omdat zij ervaring hadden met slachtoffer-dader bemiddeling. Er werkten 56 mannen en 83 vrouwen mee aan dit onderzoek. Ten slotte was de gemiddelde leeftijd van de respondenten 32 jaar. De verdeling van de steekproef over de condities is te vinden in appendix A.

Materiaal

Er werd gekozen voor een experiment waarbij vier fictieve scenario's geschreven zijn (te vinden in appendix B). De ernst van het delict en de positionering van de bemiddeling ten aanzien van de rechtszitting werden gemanipuleerd. Dit leidde tot het volgende tussen-proefpersonen design: 2 (ernst: laag vs. hoog) x 2 (positionering rechtszitting: voor vs. na). De afhankelijke variabelen die in dit onderzoek werden gemeten zijn de attitude, waargenomen subjectieve norm en gepercipieerde zelfredzaamheid ten aanzien van bemiddeling en de geanticipeerde emotie ten aanzien van de dader.

De scenario's beschreven een geweld-vermogensdelict vanuit slachtoffer-perspectief. In de lage ernst conditie stond het slachtoffer de pinnen en werd zijn of haar geld op ruwe wijze gestolen door de dader. Het slachtoffer was geschrokken maar lichamelijk in orde. In de hoge ernst conditie stond het slachtoffer te pinnen maar werd er een pistool op het slachtoffer gericht en werd het geld op ruwe wijze gestolen. In deze conditie was het slachtoffer geschrokken en was er tevens sprake van fysiek letsel. De tijdspositionering werd letterlijk aangeduid met 'het gesprek zal plaatsvinden voor of na de rechtszitting'. In de voor-conditie werd beschreven dat de uitkomst van bemiddeling invloed kan hebben op straf. Ten slotte werd in de na-conditie beschreven dat de dader een straf heeft gekregen.

Pilot onderzoek

Er werd een pilot onderzoek uitgevoerd om te bepalen of de scenario's daadwerkelijk van elkaar verschillen. Aan de pilot werkten vijftientwintig respondenten, waaronder elf mannen en veertien vrouwen, vrijwillig mee. De groep had een gemiddelde leeftijd van 28 jaar ($SD = .79$). De respondenten werden geworven via e-mail en kregen één van de vier scenario's te lezen. Vervolgens moesten zij deze beoordelen op ernst. Uit de pilot bleek dat er een significant verschil bestond tussen het lage- en hoge ernst scenario in termen van algemene ernst en impact op het slachtoffer, waarbij er een hogere ernst werd waargenomen in het hoge-ernst scenario ($M_{laag} = 2,83$, $SD = .41$) en ($M_{hoog} = 3.56$, $SD = .48$). Ten slotte werd de tijdspositionering van de bemiddeling ten opzichte van de rechtszitting (voor of na) door twintig van de vijftientwintig respondenten correct bevestigd.

Metingen

Hieronder worden de sociaal demografische gegevens, de manipulatie en de afhankelijke variabelen besproken. De volledige vragenlijst is te vinden in appendix C.

Sociaal-demografische gegevens

Allereerst werd de respondent gevraagd naar enkele sociaal-demografische gegevens zoals geslacht, leeftijd en opleiding. Hierbij werd ook gevraagd naar de bekendheid van de respondenten met slachtoffer-dader bemiddeling of de Stichting Slachtoffer in Beeld. Dit werd gemeten door middel van twee items. ‘Heeft u gehoord van slachtoffer-dader bemiddeling?’ en ‘Heeft u gehoord van de Stichting Slachtoffer in Beeld?’. Ten slotte werd aan het einde van de vragenlijst gevraagd of de respondent zelf ooit slachtoffer of verdachte was of iemand in zijn nabije omgeving kende. Uit de resultaten bleek dat twee respondenten in aanraking zijn geweest met zowel slachtoffer-dader bemiddeling als met de Stichting Slachtoffer in beeld. Deze respondenten werden vanwege ervaring uit de steekproef verwijderd.

Manipulatiecheck: ernst van het delict

De waargenomen ernst van het delict bestaat uit twee componenten: de aangerichte schade en de mate van onrechtvaardigheid of morele verwerpelijkheid (Warr, 1989). Het type misdrijf kan invloed hebben op de focus op één van beide componenten (Rosenmerkel, 2001).

De respondenten moesten op een 5 punt Likert schaal (0 = helemaal mee oneens, 1 = mee oneens, 2 = niet mee oneens/ niet mee eens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens) aangeven in hoeverre zij het eens of oneens waren met de gegeven stelling. Uit de resultaten van de pilot en de factoranalyse (appendix D) bleek dat de ernst van het delict uit drie subconstructen bestaat: algemene ernst-, morele verwerpelijkheid- en impact van het delict. De uitwerkingen zijn te vinden in appendix D. Algemene ernst bestaat uit twee items te weten; ‘ernstig’ en ‘heftig’ ($\alpha=.77$). Morele verwerpelijkheid bestaat uit drie items te weten; ‘onrechtvaardig’, ‘verwerpelijk’ en ‘verachtelijk’ ($\alpha=.59$). Impact van het delict bestaat uit drie items zoals ‘de overval maakt indruk op mij’ ($\alpha=.69$). De interne consistentie is voor morele verwerpelijkheid matig en voor algemene ernst en impact voldoende.

Afhankelijke variabelen

Om de afhankelijke variabelen attitude, waargenomen subjectieve norm, gepercipieerde zelfredzaamheid, geanticipeerde emotie en de gedragsintentie uit figuur 1 te meten is gebruik gemaakt van een 5-punt Likert schalen (0-4). De respondenten gaven aan in welke mate zij het eens of oneens waren met de gegeven stellingen. Bij de afhankelijke variabelen attitude, waargenomen subjectieve norm en gepercipieerde zelfredzaamheid is gebruik gemaakt van bestaande items uit de literatuur die toegespitst werden op slachtoffer-dader bemiddeling.

Attitude ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling

Deze variabele bestaat uit zes items en meet de positieve of negatieve beoordeling ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling. Voorbeelden van items zijn ‘Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat slachtoffer-dader bemiddeling voor mij waardevol is’ en ‘Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat slachtoffer-dader bemiddeling voor mij belangrijk is’. De interne consistentie is hoog ($\alpha=.86$).

Waargenomen subjectieve norm ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling

Deze variabele bestaat uit zes items en meet de mate waarin het slachtoffer denkt dat partner, familie en vrienden een positieve of negatieve beoordeling ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling hebben. Voorbeelden van items zijn ‘Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat mijn partner/familie/vrienden slachtoffer-dader bemiddeling voor mij zinvol vinden’ en ‘Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat mijn partner/familie/vrienden slachtoffer-dader bemiddeling voor mij schadelijk vinden’. De interne consistentie is hoog ($\alpha=.86$).

Gepercipieerde zelfredzaamheid ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling

Deze variabele bestaat uit drie items en meet de mate waarin het slachtoffer denkt dat hij of zij op adequate wijze bemiddeling kan aangaan. Voorbeelden van items zijn ‘Als slachtoffer in deze situatie zou ik voldoende zelfverzekerd zijn om deel te nemen aan slachtoffer-dader bemiddeling’ en ‘Als slachtoffer in deze situatie zou ik voldoende vertrouwen hebben in mijzelf om deel te nemen aan slachtoffer-dader bemiddeling’. De interne consistentie is voldoende ($\alpha=.78$)

Geanticiperde emotie ten aanzien van de dader

Deze variabelen meten de ingebeelde affectieve reactie van het slachtoffer ten aanzien van de dader. De emoties zijn angst (vijf items, $\alpha=.87$); schaamte (drie items, $\alpha=.94$); afkeer (vijf items, $\alpha=.92$) en woede (vijf items, $\alpha=.86$). Voorbeelden van items zijn ‘Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik mij nerveus voelen’ en ‘Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik mij boos voelen’. De interne consistentie van de variabelen is hoog.

Intentie tot het aangaan van bemiddeling

Dit construct bestaat uit twee dimensies. Allereerst de intentie tot het aangaan van contact met de dader. Deze variabele bestaat uit drie items. Een voorbeeld van een item is ‘Als slachtoffer in deze situatie zou ik graag antwoord willen van de dader op mijn vragen’ ($\alpha=.74$). Daarnaast uit de intentie tot daadwerkelijke bemiddeling. Deze variabele bestaat uit drie items en meet de intentie om zich aan te melden voor slachtoffer-dader bemiddeling. Een voorbeeld van een item is ‘Als slachtoffer in deze situatie zou ik me zelf aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling bij Stichting Slachtoffer in Beeld’ ($\alpha=.81$). Beide hebben voldoende interne consistentie.

Procedure afnemen vragenlijst

De vragenlijst werd online afgenomen. Dit gebeurde via een webkoppeling die gestuurd werd via social media. De respondenten kregen een korte toelichting te lezen over het doel van het onderzoek. Naast de leesinstructie van de scenario's werd tevens gewezen op de rechten van de respondent om te participeren in dit onderzoek. De slachtoffers werd gevraagd of zij akkoord gingen.

Allereerst werden enkele sociaal-demografische gegevens gevraagd. Tevens werd gevraagd of de respondent bekendheid had met slachtoffer-dader bemiddeling en/of de Stichting Slachtoffer in Beeld. Wanneer respondenten de vragenlijst zouden afbreken zou hier eventueel informatie uit worden gehaald. Vervolgens kregen de respondenten het scenario te lezen. Achtereenvolgens de stellingen die de afhankelijke variabelen maten. Ten slotte werd gevraagd of de respondent zelf slachtoffer of verdachte van een vermogens- of geweldsdelict is geweest of iemand in zijn directe omgeving kende. Dit kan eventueel van invloed zijn op bijvoorbeeld de attitude ten aanzien van slachtoffer-dader bemiddeling. Aan het eind van de vragenlijst was er mogelijkheid voor de respondenten om vragen en/of opmerkingen te plaatsen over het onderzoek. Het duurde ongeveer 10-15 minuten om de vragenlijst in te vullen.

Ten slotte zijn de gegevens geanalyseerd door middel van het statistisch programma SPSS. Allereerst werd bekeken of respondenten uit de steekproef verwijderd moesten worden omdat zij bijvoorbeeld ervaring hadden. Tevens zijn negatief geformuleerde stellingen omgeschaald. Om de hypothesen te toetsen is gebruik gemaakt van een variantieanalyse, correlatieanalyse en regressieanalyse.

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Allereerst wordt in kaart gebracht of er significante verschillen zijn tussen de condities. Daarnaast wordt geanalyseerd of de manipulatie is geslaagd. Achtereenvolgens worden de hypothesen getoetst door middel van een variantieanalyse, correlatieanalyse en regressieanalyse.

Randomisatiecheck

Uit de chi-kwadraat analyse blijkt dat er geen significante verschillen tussen de condities te bestaan wat betreft de sociaal-demografische gegevens. Ook zijn er geen significante verschillen tussen de condities wat betreft bekendheid met slachtoffer dader bemiddeling danwel de Stichting Slachtoffer in Beeld; zelf slachtoffer of dader zijn en het kennen van een slachtoffer of dader in nabije kring. De resultaten staan weergegeven in appendix A.

Manipulatiecheck ernst van het delict

Er is een manipulatiecheck uitgevoerd om te analyseren of de manipulatie van ernst van het delict geslaagd is. In tabel 1 staan de gemiddelden en standaarddeviaties van algemene ernst, morele verwerpelijkheid en impact van het delict weergegeven per condities.

Tabel 1. *De gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) van ernst per conditie*

	Lage Ernst				Hoge ernst				Verschil					
	voor		na		voor		na		Ernst		Tijd		Ernst x tijd	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	F	p	F	p	F	p
algemene ernst	2.66	.735	3.21	.523	3.63	.438	3.71	.410	64.10	.001**	11.43	.01**	6.51	.05*
morele verwerpelijkheid	2.92	.770	3.27	.553	3.46	.594	3.28	.631	6,40	.05*	.640	.425	5.96	.05*
impact	2.71	.607	2.96	.650	3.35	.540	3.10	.633	28.45	.001**	1.91	.171	1.60	.210

Note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$

Allereerst is er een significant hoofdeffect van de manipulatie van ernst van het delict op algemene ernst gevonden ($F(1, 135) = 64,10, p < .001$). Zo werd de algemene ernst in de lage ernst conditie significant lager waargenomen dan in de hoge ernst conditie. Daarnaast is er een onverwacht significant hoofdeffect van de tijd op algemene ernst geconstateerd ($F(1,135) = 11.43, p < .01$). Hierbij werd de algemene ernst lager ingeschat in de voor conditie dan in de na conditie. Verder werd er een onverwacht significant interactie-effect waargenomen van de manipulatie ernst en tijd op algemene ernst ($F(2,135) = 6.51, p < .05$). Nadere analyse toont dat respondenten in de hoge ernst conditie geen onderscheid maken in verschil van tijdspositionering van de rechtszitting, op de algemene ernst.

Vervolgens werd er een significant hoofdeffect van de manipulatie van ernst op morele verwerpelijkheid geconstateerd ($F(1,135) = 6.40, p < .05$). Hierbij werd zoals verwacht de morele verwerpelijkheid in de lage ernst conditie significant lager beoordeeld dan in de hoge ernst conditie. Ook hier werd een onverwacht significant interactie-effect gevonden van ernst en tijd op morele verwerpelijkheid ($F(2,135) = 5.96, p < .05$). Nadere analyse toont dat respondenten in de na-conditie geen onderscheid maken in de waargenomen morele verwerpelijkheid van het delict tussen de lage en hoge ernst conditie. Zoals te zien in tabel 1 werd daarentegen in de voor-conditie wel onderscheid gemaakt tussen lage en hoge ernst op morele verwerpelijkheid ($F(1,135) = 6.40, p < .01$).

Ten slotte werd er een significant hoofdeffect van ernst van het delict op impact gevonden ($F(1,135) = 28.45, p < .01$), waarbij de lage ernst conditie een lagere impact heeft dan de hoge ernst conditie. Er werd geen effect van tijd gevonden op impact ($F < 1, ns$), noch een interactie-effect tussen ernst en tijd op impact.

Op basis van de resultaten van de ANOVA kan gesteld worden dat de manipulatie van ernst op algemene ernst, morele verwerpelijkheid en impact van de situatie is geslaagd. Een opvallend resultaat is dat de ernst van het delict op deze dimensies lager wordt ingeschat bij de lage ernst

conditie waarbij de bemiddeling plaatsvindt vóór de rechtszitting, in vergelijking met bijvoorbeeld de lage ernst conditie waarbij de bemiddeling plaatsvindt na de rechtszitting.

Resultaten ANOVA

Om inzicht te krijgen in de verschillen tussen de condities is een tweefactor variantieanalyse uitgevoerd. De resultaten staan weergegeven in tabel 2. De co-variaten slachtoffer, dader en het kennen van een slachtoffer/dader zijn toegevoegd om te analyseren of deze invloed hebben op de afhankelijke variabelen.

Tabel 2. *Gemiddelden (M) en standaarddeviatie (SD) van de variabelen per conditie*

Variabele	Lage Ernst				Hoge ernst				Verschil					
	voor		na		voor		na		ernst		tijd		ernst x tijd	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	F	p	F	p	F	p
Intentie contact dader	2.32	1.03	2.51	0.87	2.40	0.88	2.50	0.85	.059	.808	.921	.339	.094	.760
Intentie aanmelden bemiddeling	2.07	0.87	2.20	0.74	2.19	0.53	2.27	0.84	.573	.450	.607	.437	.049	.825
Attitude	2.44	0.59	2.52	0.63	2.49	0.62	2.46	0.80	.003	.987	.042	.839	.238	.626
Sub.Norm	2.18	0.47	2.32	0.53	2.22	0.48	2.27	0.55	.005	.943	1.27	.262	.195	.660
Gepercip. zelfredzaamheid	2.86	0.60	2.59	0.58	2.30	0.66	2.47	0.86	8.58	.004**	.174	.677	3.67	.057
Geanticip. angst	1.81	0.67	1.94	0.77	2.28	0.66	2.20	0.86	8.29	.005**	.030	.862	.766	.383
Geanticip. woede	2.60	0.54	2.85	0.76	2.96	0.70	3.01	0.92	4.30	.040*	1.38	.241	.664	.417
Geanticip. afkeer	0.88	0.70	0.88	0.82	0.96	0.71	1.01	0.98	6.91	.016*	.140	.709	.097	.758
Geanticip. schaamte	2.48	0.63	2.57	0.61	2.85	0.84	2.86	0.99	.623	.431	.049	.825	.043	.835

Note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$

Allereerst is er geen significant verschil vastgesteld van de ernst van het delict op de intentie tot aanmelden voor bemiddeling ($F < 1$, *ns*). Hypothese 1 wordt om die reden niet bevestigd.

Daarnaast werd er geen significant verschil gevonden voor tijdspositionering op de attitude ten aanzien van bemiddeling ($F < 1$, *ns*). Ook hypothese 2 wordt verworpen. Tevens werd de interactie-

hypothese niet bevestigd. Er werd geen verschil vastgesteld op de intentie tot aanmelden voor bemiddeling wat betreft de conditie lage ernst van het delict en tijdspositionering na de rechtszitting en de conditie hoge ernst van het delict en een tijdspositionering voor de rechtszitting ($F < 1$, *ns*).

Een opvallend resultaat werd gevonden op de variabele gepercipieerde zelfredzaamheid. Zo werd een significant verschil gevonden van ernst op gepercipieerde zelfredzaamheid ($F(1,135) = 8.58$, $p < .04$). Hierbij werd in de hoge ernst conditie een lagere gepercipieerde zelfredzaamheid vastgesteld dan in de lage ernst conditie.

Daarnaast werd een significant hoofdeffect gevonden van ernst op geanticipeerde angst ($F(1,135) = 8.29$, $p < .01$). In de hoge ernst conditie werd een hogere mate van geanticipeerde angst vastgesteld dan in de lage ernst conditie. Vervolgens werd een significant hoofdeffect gevonden van ernst op geanticipeerde afkeer ($F(1,135) = 5.90$, $p < .02$). In de lage ernst conditie werd een lagere mate van afkeer gevonden dan in de hoge ernst conditie. Tevens werd er een significant hoofdeffect geconstateerd van ernst op geanticipeerde woede ($F(1,135) = 4.30$, $p < .05$). Hierbij werd in de lage ernst conditie een lagere mate van woede vastgesteld dan in de hoge ernst conditie.

Resultaten correlatieanalyse

Om te bepalen of er samenhang bestaat tussen de variabelen en de intentie tot aanmelden voor bemiddeling is een correlatie analyse uitgevoerd. In tabel 3 staan de relaties tussen de variabelen weergegeven.

Tabel 3. *De gemiddelden (M), standaarddeviaties (SD) en correlaties tussen de variabelen^a*

Variabelen	M	SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Intentie aanmelden bemiddeling	2.19	.749	1	1	.609**	.576**	.214**	.188*	.121	-.057	-.036
2. Intentie contact dader	2.43	.906	1	1	.574**	.493**	.181*	.207*	.112	-.180*	-.079
3. Attitude	2.47	.661			1	.667**	.383**	.037	-.069	.047	.151

Variabelen	M	SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Subjectieve norm	2.25	.504				1	.180*	.077	-.013	.054	-.174*
5. Geperc. zelfredzaamheid	2.55	.707					1	-.357**	-.174*	.008	.034
6. Geanticip. angst	2.06	.765						1	.164	.245**	.226**
7. Geanticip. schaamte	0.93	.803							1	-.159	-.209*
8. Geanticip. afkeer	2.69	.793								1	.684**
9. Geanticip. woede	2.86	.751									1

note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$. Tweezijdig getoetst. Schaal (0-4).

^aN=139

Uit tabel 3 blijkt dat de positieve relaties tussen attitude-, subjectieve norm-, gepercipieerde zelfredzaamheid en intentie tot aanmelden voor bemiddeling significant zijn. Dit houdt in dat een hogere attitude, -subjectieve norm en -gepercipieerde zelfredzaamheid samenhangen met een hogere intentie tot het aanmelden voor bemiddeling. Daarnaast hangen deze variabelen positief samen met de intentie tot contact met de dader. Deze resultaten bevestigen hypothese 4, 5 en 6.

Een opvallend resultaat is de positieve relatie tussen geanticipeerde angst en de intentie tot aanmelden voor bemiddeling. Een hogere geanticipeerde angst hangt samen met een hogere intentie tot aanmelden voor bemiddeling. De verwachting was dat er een negatieve relatie zou bestaan tussen de variabelen. Hypothese 7a wordt om die reden niet bevestigd. Hypothese 7b wordt gedeeltelijk bevestigd. Er werd geen significante relatie gevonden tussen afkeer en de intentie tot aanmelden voor bemiddeling. Wel werd er een significante negatieve relatie gevonden tussen geanticipeerde afkeer en intentie tot contact met dader. Een hogere afkeer hangt samen met lagere intentie om contact aan te gaan met de dader. Ten slotte werd voor hypothese 7c en 7d geen support gevonden. Er is geen samenhang tussen schaamte en woede en de intentie tot aanmelden of contact met de dader.

Resultaten regressieanalyse

Om de invloed van de variabelen uit het conceptueel model op de intentie te analyseren is er een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. De resultaten hiervan staan weergegeven in tabel 5 en 6.

Tabel 5. *Resultaten van regressieanalyse met intentie tot aanmelden als afhankelijke variabele*^a

Variabele	B	β	t	p
ernst	.127	.088	1.20	.229
tijdpositionering	.083	.115	1.77	.079
ernst x tijdpositionering	.046	.232	.466	.642
attitude	.417	.369	4.01	.000***
subjectieve norm	.451	.304	3.51	.001**
gepercipieerde zelfredzaamheid	.139	.131	1.71	.090
geanticipeerde angst	.193	.197	2.77	.007**
geanticipeerde afkeer	-.028	-.029	-.342	.733
geanticipeerde schaamte	.109	.117	1.73	.087
geanticipeerde woede	-.189	-.188	-2.00	.047*
R = .717				
R² = .514				

note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$. Schaal (0-4)

^aN=139

Tabel 6. *Resultaten van de regressieanalyse met intentie tot contact dader als afhankelijke variabele*^a

Variabele	B	β	t	p
ernst	-.116	-.066	-.386	.700
tijdpositionering	-.108	-.124	-.267	.790
ernst x tijdpositionering	.076	.319	.632	.529
attitude	.516	.377	4.01	.000***
subjectieve norm	.424	.235	2.67	.008**
gepercipieerde zelfredzaamheid	.170	.100	1.70	.091
geanticipeerde angst	.291	.245	3.37	.001**
geanticipeerde afkeer	-.176	-.140	-1.70	.093

Variabele	B	β	t	p
geanticipeerde schaamte	.094	.083	1.20	.229
geanticipeerde woede	-.082	-.067	-.695	.488
R = .717				
R² = .514				

note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$. Schaal (0-4)

^aN=139

Uit de regressieanalyse blijkt dat 51% van de variantie in de intentie tot aanmelden voor bemiddeling verklaard kan worden door de variabelen uit het conceptueel model. De variabelen slachtoffer, kent slachtoffer, dader en kent dader zijn hierbij als dummy variabelen toegevoegd. Deze variabelen bleken uiteindelijk geen invloed te hebben.

Attitude, subjectieve norm blijken significante voorspellers te zijn van de intentie tot aanmelden voor bemiddeling en de intentie tot contact met de dader. Opvallend is dat geanticipeerde angst een significante positieve voorspeller is. Dit houdt in dat wanneer angst toeneemt, de intentie tot aanmelden ook toeneemt. Ten slotte is geanticipeerde woede een significante voorspeller. Hier geldt echter dat wanneer woede toeneemt, de intentie tot aanmelden afneemt.

Discussie en conclusie

Er wordt steeds meer onderzoek uitgevoerd naar de effecten van slachtoffer-dader bemiddeling. Verschillende auteurs stellen dat bemiddeling positieve effecten kan hebben op het slachtoffer. Zo kan bemiddeling zorgen voor angst- en woedevermindering bij het slachtoffer, na face-to-face contact met de dader (Strang e.a., 2006; Zebel, 2012). Andere positieve effecten zijn leedverwerking en compensatie ten gunste van het slachtoffer (Shnabel & Nadler, 2008).

Relatief weinig onderzoek is uitgevoerd naar de factoren en relaties die een rol spelen bij het aanmelden van slachtoffers voor bemiddeling. Hoewel het aandeel aanmeldingen vanuit het

slachtoffer bij de Stichting Slachtoffer in Beeld stijgt, is het merendeel van de aanmeldingen (84%) afkomstig van de dader (Slachtoffer in Beeld, 2013). Voor SiB is het interessant te weten welke factoren een rol spelen bij de intentie van slachtoffers om zich aan te melden. Meer kennis en onderzoek hierover is relevant, slachtoffers kunnen immers baat hebben bij bemiddeling.

In het huidige onderzoek werd door middel van een experiment inzicht gegeven in de factoren die een rol spelen bij de intentie van slachtoffers tot het aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling. Hierbij werd gebruik gemaakt van het Theory of Planned Behavior model (Ajzen, 1991). Specifiek werd de invloed van de ernst van het delict en de tijdspositionering van de bemiddeling ten opzichte van de rechtszitting onderzocht.

Op basis van onderzoek van Wyrick en Costanzo (1999) en Niemeyer en Shichor (1996) werd verwacht dat slachtoffers bij een relatief lage ernst van het delict een hogere intentie voor bemiddeling zouden hebben, in vergelijking met een relatief hoge ernst van het delict. Deze hypothese werd niet bevestigd. Wél is er een onverwacht effect gevonden van ernst van het delict op gepercipieerde zelfredzaamheid ten aanzien van bemiddeling en van ernst van het delict op geanticipeerde angst, -woede en -afkeer ten aanzien van de dader.

De tweede verwachting werd niet bevestigd in dit onderzoek. Slachtoffers hebben bij een positionering van de bemiddeling na de rechtszitting geen hogere positieve attitude, dan bij een positionering vóór de rechtszitting. Ook de interactie-hypothese tussen ernst en tijdspositionering werd niet bevestigd.

Vervolgens werd op basis van het TPB-model verwacht dat er een positief verband zou bestaan tussen attitude, subjectieve norm en gepercipieerde zelfredzaamheid en intentie tot bemiddeling. Deze hypothesen zijn bevestigd. Ten slotte zijn enkele geanticipeerde emoties ten aanzien van de dader, toegevoegd aan het TPB-model. Hiervan werd verwacht dat geanticipeerde angst, schaamte en afkeer een negatieve samenhang zouden hebben met de intentie. Geanticipeerde

woede zou een positieve samenhang hebben met intentie tot bemiddeling. Deze hypothesen werden niet bevestigd. Een opvallend resultaat is de positieve samenhang tussen geanticipeerde angst en de intentie tot bemiddeling. Voordat er conclusies getrokken worden naar aanleiding van de resultaten dienen er een aantal kanttekeningen gemaakt te worden.

Limitaties van het onderzoek

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is het feit dat de respondenten geen daadwerkelijke slachtoffers waren, maar Nederlandse burgers tussen de 18 en 55 jaar die zich moesten inleven in een situatie. Het meemaken van een ernstig geweldsmisdrijf is een potentieel traumatische gebeurtenis, waarbij veel slachtoffers kenmerken van posttraumatische stress vertonen zoals angst- en woede-uitbarstingen (Bonanno e.a. 2011, geciteerd in: Pemberton, 2012). Ingebeeld slachtofferschap kan krachtig zijn maar er is een discrepantie met werkelijke slachtofferschap. Zo zullen de emoties bij ingebeeld slachtofferschap minder sterk zijn dan bij werkelijk slachtofferschap. Een consequentie hiervan is dat de resultaten slechts indicatief zijn voor werkelijke slachtoffers.

Een tweede beperking is het feit dat er geen daadwerkelijk gedrag is gemeten, (het aanmelden voor bemiddeling) maar de intentie tot aanmelden voor bemiddeling. Intentie leidt niet altijd tot gedrag. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er tussen intentie en gedrag vaak een bepaalde tijd zit. Ook zijn er factoren waar het individu niet altijd invloed op heeft maar die uiteindelijk gedrag wel kunnen bemoeilijken. Bij een grootschalige meta-analyse van onderzoeken waar gebruik werd gemaakt van het TPB-model, waren de variabelen verantwoordelijk voor 40-50 procent van de variantie van de intentie en 19 - 38 procent van de variantie van het gedrag. Met deze beperkingen in het achterhoofd volgen nu bevindingen van het onderzoek.

Bevindingen van het onderzoek

Allereerst bleek uit de manipulatiecheck dat de manipulatie van ernst significant invloed had op de algemene ernst, morele verwerpelijkheid en impact van de situatie. Dit komt overeen met de definities van ernst van het delict zoals geformuleerd door Spapens (2001) en Burik et al. (2010). Relatief ernstige delicten (in termen van fysiek of psychisch letsel) worden als meer ernstig beoordeeld dan lichte delicten, zonder letsel.

Ernst van het delict

Er werd geen significant verschil vastgesteld tussen het lage- en hoge ernst scenario op de intentie tot bemiddeling. Dit resultaat is tegenstrijdig met de verwachting, namelijk dat bij een relatief lage ernst van het delict, het slachtoffer een hogere intentie heeft om bemiddeling aan te gaan. Deze verwachting is gebaseerd op onderzoek van onder andere Wyrick en Costanzo (1999), waarbij slachtoffers eerder bemiddeling zouden aangaan bij een eigendomsdelict (relatief lage ernst) dan bij een persoonlijkheidsdelict (relatief hoge ernst).

Een verklaring voor het gevonden resultaat is mogelijk dat slachtoffers het delict niet belangrijk genoeg vonden. Dit is overigens niet afhankelijk van het type delict maar eerder van het machtsverlies dat het slachtoffer heeft geleden (Shnabel & Nadler, 2008). Bij slachtoffers die een kleine of juist zeer grote behoefte aan herstel van macht hebben, is minder kans op deelname aan bemiddeling (Niemeyer & Shichor, 1996).

Een mogelijke andere verklaring is dat de slachtoffers minder behoefte hadden om de controle te herpakken. Controle is een complex begrip waarbij onderscheid gemaakt kan worden in controle over de situatie (had deze situatie voorkomen kunnen worden?) en over zichzelf ('ik heb er vertrouwen in dat ik dit delict verwerk') (Pemberton, Winkel, Groenhuijsen, 2006).

Daarnaast bleek er invloed te zijn van ernst van het delict op geanticipeerde emoties angst, woede en afkeer. Een hoog ernstige delict heeft invloed op de ingebeelde affectieve reactie. De slachtoffers rapporteren een hogere -angst, -afkeer en -woede jegens de dader te voelen bij een hoge ernst van het delict.

Tijdspositionering ten aanzien van de rechtszitting

Voor de tweede verwachting is geen support gevonden. Slachtoffers hebben bij een positionering van bemiddeling na de rechtszitting geen hogere positieve attitude, ten opzichte van bemiddeling voor de rechtszitting. De manipulatie check toont wel dat tijdspositionering invloed heeft op de algemene ernst. Opmerkelijk genoeg wordt algemene ernst hoger waargenomen na de rechtszitting, wanneer de rechter een straf heeft opgelegd aan de dader, dan voor de rechtszitting. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het slachtoffer door het verloop van tijd een minder realistisch beeld heeft gekregen van het delict en de dader. Confrontatie in de vorm van bemiddeling kan zorgen dat dit beeld reëler wordt (Spapens, 2001).

Ten slotte werd de interactie-hypothese niet bevestigd. Er werd geen verschil vastgesteld op de intentie tot aanmelden voor bemiddeling wat betreft de lage ernst van het delict en tijdspositionering na de rechtszitting en de hoge ernst van het delict en een tijdspositionering voor de rechtszitting.

Overige bevindingen

Hoewel bovenstaande hypothesen niet bevestigd zijn, is er wel een positief verband geconstateerd tussen attitude, subjectieve norm, en gepercipieerde zelfredzaamheid met de intentie tot aanmelden. Dit komt overeen met het TPB-model (Ajzen, 1991). De attitude en subjectieve norm zijn daarnaast significante voorspellers voor de intentie tot aanmelden.

Een opvallend resultaat is het feit dat geanticipeerde angst ook positief samenhangt met de intentie tot aanmelden voor bemiddeling en tevens een significante voorspeller is. Dit komt niet overeen met de theorie dat angst tot een vermijdende reactie zal leiden (Frijda, Kuipers en Ter Schure, 1989). Hierbij moet nogmaals opgemerkt worden dat de respondenten in dit onderzoek geen werkelijke slachtoffers waren. Bij werkelijk slachtofferschap vertonen veel slachtoffers kenmerken van posttraumatische stress zoals angsten en woede-uitbarstingen (Bonanno e.a. 2011, geciteerd in: Pemberton, Winkel & Groenhuijsen, 2012). Een andere verklaring is dat respondenten zich bewust kunnen zijn dat er altijd een professionele, neutrale bemiddelaar aanwezig is. Deze aanwezigheid kan zorgen dat de angst voor de dader afneemt. Ook werkten aan dit onderzoek relatief jonge respondenten mee (32 jaar), het is goed mogelijk dat bij een oudere groep respondenten de angst hoger is. Onderzoek van onder andere de Donder, Verte en Messelis (2005) toont aan dat demografische gegevens zoals leeftijd invloed kunnen hebben op angst.

Ten slotte hangt geanticipeerde afkeer negatief samen met de intentie tot contact met de dader. Dit is consistent met onderzoek van Exline et al. (2003). De auteurs stellen dat afkeer een negatieve, vermijdende reactie is ten aanzien van een persoon of situatie, waardoor contact wordt bemoeilijkt.

Implicaties

Experimenteel onderzoek en modelvorming op het gebied van slachtoffer-dader bemiddeling is tot op heden schaars. Meer experimenteel onderzoek naar slachtoffer-dader bemiddeling is nodig, zodat nog beter ingespeeld kan worden op de behoeften van het slachtoffer.

In een ideale situatie zouden in vervolgonderzoek werkelijke slachtoffers participeren. Mits er uiteraard aan de ethische regels wordt voldaan. Met name op het gebied van geanticipeerde emoties ten aanzien van de dader kunnen de verschillen tussen werkelijke slachtoffers en ingebeeld slachtofferschap verschillen, onder andere door eerder genoemd post-traumatische stress (Pemberton, 2011). Meer onderzoek is ook nodig naar de relaties en invloed van bepaalde emoties.

Het is goed mogelijk dat een emotie zoals woede, zowel stimulerend als remmend kan werken op de intentie tot aangaan van bemiddeling. Uit dit onderzoek bleek dat angst positief samenhangt met de intentie tot aanmelden. Dit resultaat is niet consistent met bevindingen uit voorgaande literatuur, waarbij angst vaak leidt tot vermijdende reacties. De Stichting Slachtoffer in Beeld kan hierop nog meer inspelen tijdens voorlichting naar het slachtoffer. Door bijvoorbeeld te vertellen in een oriëntatie-gesprek dat gevoelens van angst ook kunnen afnemen na direct contact met de dader.

Attitude en subjectieve norm bleken significante voorspellers voor de intentie tot aanmelden van bemiddeling. In het traject rondom slachtoffer-dader bemiddeling dient de informatie niet alleen het slachtoffer, maar ook belangrijke anderen in de omgeving van het slachtoffer te bereiken.

Bij de oriëntatie-gesprekken met het slachtoffer en tijdens voorlichting kan SiB ook inspelen op het vergroten van de zelfredzaamheid of de controle van het slachtoffer, met name bij slachtoffers van een relatief ernstig delict. Zelfredzaamheid hangt positief samen met de intentie tot aanmelden, het slachtoffer is in staat om een gedeelte controle te herpakken wat hem of haar is afgenomen. Dit is de eerste stap op weg naar herstel.

Referenties

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bazemore, G., & Walgrave, L. (1999). Restorative juvenile justice; in search of fundamentals and an outline for systemic reform. In: G. Bazemore en L. Walgrave (Eds.), *Restorative juvenile justice; repairing the harm by youth crime*. Monsey: Criminal Justice Press, 45-74.
- Bergseth, K.J., & Bouffard, J.A. (2007). The long-term impact of restorative justice programming for juvenile offenders. *Journal of Criminal Justice*, 35, 433-451.
- Braithwaite, J. (2000). Shame and criminal justice. *Canadian Journal of Criminology*, 42, 281-298.
- Choi, J.J., & Severson, M. (2009). What! What kind of apology is this? : The nature of apology in victim offender mediation. *Children and Youth Services Review*, 31, 813-820.
- De Donder, L., Verte, D., & Messelis, E. (2005). Fear of crime and Elderly people: key factors that determine fear of crime among elderly people in West-Flanders. *Ageing International*, 30 (4), 363 - 376.
- Daly, K. (2004). A tale of two studies: Restorative justice from a victim's perspective. In E. Elliot & R. Gordon (Eds.), *Restorative justice: Emerging issues in practice and evaluation*. Cullompton, UK: Willan.
- Dhami, M. K. (2012). Offer and acceptance of apology in victim-offender mediation. *Critical Criminology: An International Journal*, 20, 45-60.
- Exline, J.J., Worthington jr., E.L, Hill, P., & McCullough, M.E. (2003). Forgiveness and Justice: A Research Agenda for Social and Personality Psychology. *Personality and Social Psychology Review*, 7 (4), 337 - 348.
- Frijda, N.H., Kuipers, P., & ter Schuure, E. (1989). Relations Among Emotion, Appraisal, and Emotional Action Readiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (2), 212-228.
- Harris, Walgrave, Braithwaite (2004) Pemberton, A., Winkel, F.W., & Groenhuijsen, M.S. (2006). Op weg naar een slachtoffergericht theorievorming in het strafrecht. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 6 (3), 48-64.

- Johnston, G., & van Ness, D.W. (2007). The meaning of restorative justice. In G. Johnstone & D.W. van Ness (Eds.), *Handbook of restorative justice*. Cullompton: Willan Publishing, 5-23.
- Latimer, J., Dowden, C., & Muise, D. (2005). The effectiveness of restorative practices: A meta-analysis. *The Prison Journal*, 85 (2), 127 - 44.
- Morris, A. (2002). Critiquing the critics: A brief response to critics of restorative justice. *British Journal of Criminology*, 42, 596-615.
- Niemeyer, M., & Shichor, D. (1996). A preliminary study of a large victim offender reconciliation program. *Federal Probation*, 60 (3), 30-34.
- Pemberton, A., Winkel, F.W., & Groenhuijsen, M.S. (2006). Op weg naar slachtoffergerichte theorievorming in het herstelrecht. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 6 (1), 48-64.
- Pemberton, A. (2007). De Nederlandse slachtoffer-dadergesprekken: een theoretische verkenning. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 4, 37-52.
- Pemberton, A. (2012). De emotionele hond en zijn rationele staart in recent onderzoek naar slachtoffers van een misdrijf. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 11 (4), 17-27.
- Rosenmerkel, S. P. (2001). Wrongfulness and harmfulness as components of seriousness of white collar offenses. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 17 (4), 308-327.
- Schmader, T., & Lickel, B. (2006). The Approach and Avoidance Function of Guilt and Shame Emotions: Comparing Reactions to Self-Caused and Other-Caused Wrongdoing. *Motivation and Emotion*, 30 (1), 43-56.
- Sherman, L. W., Strang, H., Angel, C., Woods, D., Barnes, G. C., Bennett, S., & Inkpen, N. (2005). Effects of face-to-face restorative justice on victims of crime in four randomized, controlled trials. *Journal of Experimental Criminology*, 1, 367-395.
- Shnabel, N. & Nadler, A. (2008). A needs-based model of reconciliation: Satisfying the differential emotional needs of victim and perpetrator as a key to promoting reconciliation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 116-132.
- Slachtoffer in Beeld (2013). *Jaarverslag Stichting Slachtoffer in Beeld 2012*. Verkregen op 30 maart 2013 via

<http://www.slachtofferinbeeld.nl/Meta-Navigatie/Nieuws/Jaarverslag-2012-zichtbare-groei/>

- Spapens, A.C. (2001). Bemiddeling in relatie tot het strafproces. In: Slachtofferhulp en herstelbemiddeling. *Justitiële verkenningen*, 27 (3), 70-81.
- Strang, H., Sherman, L., Angel, C. M., Woods, D. J., Bennett, S., Newbury-Birch, D., & Inkpen, N. (2006). Victim evaluations of face-to-face restorative justice conferences: A quasi-experimental analysis. *Journal of Social Issues*, 62, 281-306.
- Sutton, S. (1998). Predicting and explaining intentions and behavior: how well are we doing? *Journal of Applied Psychology*, 28, 1317-1338.
- Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L., & Barlow, D. B. (1996). Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions? *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1256–1269.
- ten Boom, A., Kuijpers, K.F., & Moene, M.H. (2008). *Behoeften van slachtoffers van delicten; een systematische literatuurstudie naar behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit*. Meppel: Boom Juridische uitgevers.
- Umbreit, M.S. (1989). Violent offenders and their victims. In: M. Wright en B. Galaway (Eds). *Mediation and Criminal Justice: Victims, offenders and community*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Umbreit, M.S., Coates, R.B., & Vos, B. (2004). Victim-Offender Mediation: Three Decades of Practice and Research. *Conflict Resolution Quarterly*, 22, 279-303.
- van Burik, A., Heim, M., Hoogeveen, C., de Jong, B. J., Slump, G. J., & Vogelvang, B. (2010). *Evaluatie slachtoffer-dadergesprekken: Een onderzoek naar de landelijke implementatie van slachtoffer-dadergesprekken*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.
- Warr, M. (1989). What is the perceived seriousness of crimes?. *Criminology*, 27 (4), 795-822.
- Walgrave, L. (2001). Herstelrecht en strafrecht: duet of duel? In: *Slachtofferhulp en herstelbemiddeling. Justitiële verkenningen*, 27 (3), 97-110.
- Walgrave, L. (2006). Herstelrecht: internationaal evaluatieonderzoek - methodologie en tendensen. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 6 (2), 9-21.

- Wenzel, M., Okitmoto, T.G., Feather, N.T., & Platow, M.J. (2008). Retributive and Restorative Justice. *Law Human Behavior*, 32, 375 - 389.
- Wyrick, P.A., & Costanzo, M.A. (1999). Predictors of client participation in victim-offender mediation. *Mediation Quaterly*, 16(3), 253-267.
- Zebel, S. (2012) Een quasi-experimentele studie naar de effecten van de Nederlandse slachtoffer dadergesprekken. In: I. Weijers (red.), *De slachtoffer-dadergesprekken. In de schaduw van het strafrecht*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Appendix A Beschrijving steekproef

Tabel A. *Achtergrondgegevens totale steekproef en per conditie*

	Totaal	Lage ernst Voor rechtszitting	Lage ernst Na rechtszitting	Hoge ernst Voor rechtszitting	Hoge ernst Na rechtszitting	χ^2	P- waarde
Aantal reacties	139	34	34	37	34		
Gemiddelde leeftijd	32,0	29,1	31,8	34,9	31,7	9,3	0,108
Geslacht						1,3	0,771
- Man	56 (40.3%)	14 (41.2%)	13 (38.2%)	13 (35.1%)	16 (47.1%)		
- Vrouw	83 (59.7%)	20 (58.8%)	21 (61.8%)	24 (64.9%)	18 (52.9%)		
Opleidingsniveau						7,5	0,589
- Lager Onderwijs	1 (.7%)	-	-	-	1 (2.9%)		
- MBO	35 (25.2%)	7 (20.6%)	9 (26.5%)	10 (27.0%)	9 (29.4%)		
- HBO	61 (43.9%)	16 (47.1%)	14 (41.2%)	13 (35.1%)	18 (52.9%)		
- WO	42 (30.2%)	11 (32.4%)	11 (32.4%)	14 (37.8%)	6 (17.6%)		
Zelf slachtoffer						1,2	0,975
- ja	53 (35.8%)	12 (35.3%)	12 (35.3%)	14 (37.8%)	15 (44.1%)		
- nee	81 (54.7%)	21 (61.8%)	21 (61.8%)	21 (56.8%)	18 (52.9%)		
- geen antwoord	5 (3.4%)	1 (2.9%)	1 (2.9%)	2 (5.4%)	1 (2.9%)		
Kent slachtoffer						3,2	0,782
- ja	105 (70.9%)	29 (85.3%)	24 (70.6%)	26 (70.3%)	26 (76.5%)		
- nee	29 (19.6%)	4 (11.8%)	9 (26.5%)	9 (24.3%)	7 (20.6%)		
- geen antwoord	5 (3.4%)	1 (2.9%)	1 (2.9%)	2 (5.4%)	1 (2.9%)		
Zelf dader						3,5	0,734
- ja	1 (0.7%)	-	-	-	1 (2.9%)		
- nee	133 (89.9%)	33 (97.1%)	33 (97.1%)	35 (94.6%)	32 (94.1%)		
- geen antwoord	5 (3.4%)	1 (2.9%)	1 (2.9%)	2 (5.4%)	1 (2.9%)		
Kent dader						1,9	0,922
- ja	18 (12.2%)	6 (17.6%)	4 (11.8%)	3 (8.1%)	5 (15.2%)		
- nee	115 (77.7%)	27 (79.4%)	29 (85.3%)	32 (86.5%)	27 (81.8%)		
- geen antwoord	5 (3.4%)	1 (2.9%)	1 (2.9%)	2 (5.4%)	1 (2.9%)		
Bekendheid met: - slachtoffer dader bemiddeling						0,7	0,888
- ja van gehoord	96 (69.1%)	24 (70.6%)	23 (67.6%)	27 (73.0%)	22 (64.7%)		
- nee niet van gehoord	43 (30.9%)	10 (29.4%)	11 (32.4%)	10 (27.0%)	12 (35.3%)		
- Slachtoffer in Beeld						6,9	0,079
- ja van gehoord	35 (25.2%)	14 (41.2%)	7 (20.6%)	9 (24.3%)	5 (14.7%)		
- nee niet van gehoord	104 (74.8%)	20 (58.8%)	27 (79.4%)	28 (75.7%)	29 (85.3%)		

Note. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * $p < .05$.

N = 139

Appendix B Stimulusmateriaal

Scenario lage ernst

Het is zaterdagavond en u heeft met vrienden in de stad afgesproken. Voordat u richting de stad fietst wilt u, zoals wel vaker, even wat geld pinnen. Eenmaal aangekomen bij de pinautomaat blijkt er niemand te staan en kunt u snel uw geld opnemen. Vlak voordat u het geld uit de automaat pakt duwt een jonge man, van wie u het gezicht moeilijk kunt zien, u ruw aan de kant. Hij grist vervolgens uw geld mee en rent snel weg. U bent flink geschrokken, maar gelukkig lichamelijk in orde. U besluit direct aangifte te doen bij de politie. Bij de politie geeft u aan dat u op de hoogte wilt blijven van de rechtszaak tegen de dader, wanneer deze zou worden opgepakt.

Een maand na de aangifte krijgt u via de politie te horen dat de dader is opgepakt. Daarnaast krijgt u van de politie een brief waarin de mogelijkheid staat om contact te leggen met de dader via de Stichting Slachtoffer in Beeld. Door contact te leggen met de dader kunt u antwoord krijgen op uw vragen. Ook kunt u de dader vertellen wat de gevolgen van het misdrijf zijn geweest. De bemiddeling is vrijwillig, uw veiligheid wordt gegarandeerd en er is altijd een professionele, neutrale bemiddelaar aanwezig.

Scenario hoge ernst

Het is zaterdagavond en u heeft met vrienden in de stad afgesproken. Voordat u richting de stad fietst wilt u, zoals wel vaker, even wat geld pinnen. Eenmaal aangekomen bij de pinautomaat blijkt er niemand te staan en kunt u snel uw geld opnemen. Vlak voordat u het geld uit de automaat pakt duwt een jonge man, van wie u het gezicht moeilijk kunt zien, u ruw aan de kant. Hij richt een pistool op u, grist uw geld mee en rent snel weg. U bent geschrokken en merkt dat er bloed langs uw gezicht loopt. Het blijkt dat u een wond aan uw hoofd hebt. Ook heeft u enkele kneuzingen opgelopen. U besluit direct aangifte te doen bij de politie. Bij de politie geeft u aan dat u op de hoogte wilt blijven van de rechtszaak tegen de dader, wanneer deze zou worden opgepakt.

Een maand na de aangifte krijgt u via de politie te horen dat de dader is opgepakt. Daarnaast krijgt u van de politie een brief waarin de mogelijkheid staat om contact te leggen met de dader via de Stichting Slachtoffer in Beeld. Door contact te leggen met de dader kunt u antwoord krijgen op uw vragen. Ook kunt u de dader vertellen wat de gevolgen van het misdrijf zijn geweest. De bemiddeling is vrijwillig, uw veiligheid wordt gegarandeerd en er is altijd een professionele, neutrale bemiddelaar aanwezig.

Scenario bemiddeling voor de rechtszitting

Wanneer u besluit om van de bemiddeling gebruik te maken, dan zal het gesprek plaatsvinden vóór de rechtszitting. In overleg met de dader is er de mogelijkheid om de officier van justitie te informeren over de bemiddeling, als jullie beiden daarmee instemmen. Dit kan invloed hebben op de uiteindelijke straf.

Scenario bemiddeling na de rechtszitting

Wanneer u besluit om van de bemiddeling gebruik te maken, dan zal het gesprek plaatsvinden na de rechtszitting. Het is dan al bekend welke straf de dader heeft gekregen.

Appendix C Vragenlijst

Beste respondent,

In dit onderzoek staat slachtoffer-dader bemiddeling centraal. Slachtoffer-dader bemiddeling is bemiddeling tussen slachtoffers en daders van misdrijven (en verkeersongevallen) om samen te kijken naar de vragen rondom een misdrijf, de motieven en de gevolgen ervan. Dit helpt beide partijen om het incident los te laten.

Wat zijn de kenmerken van slachtoffer-dader bemiddeling?

- Bemiddeling vindt plaats onder begeleiding van een professionele en neutrale bemiddelaar
- Deelname is voor beide partijen vrijwillig.
- Als een van beide partijen niet wil, dan gaat de bemiddeling niet door.
- De gesprekken zijn vertrouwelijk
- Het initiatief tot bemiddeling kan van zowel het slachtoffer als de dader komen.
- In plaats van een gesprek is ook contact mogelijk in de vorm van briefwisseling

Allereerst volgen een aantal achtergrondvragen. Daarna wordt een fictieve situatie van een overval geschetst. We vragen u de situatie aandachtig te lezen. Stel dat u het slachtoffer bent, in hoeverre zou u eens of oneens zijn met de gegeven stellingen?

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Deelname is vrijwillig en u kunt op elk moment stoppen met het onderzoek. Uiteraard worden de gegevens op anonieme wijze verwerkt. Heeft u vragen of wilt u op de hoogte blijven van de uitkomsten van dit onderzoek? Dan kunt u mailen naar m.grobe@student.utwente.nl.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Martine Grobe
Psychologie - CRV
Universiteit Twente

1. Ik heb bovenstaande instructie begrepen

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Enkele achtergrondvragen**2. Wat is uw geslacht?**

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

3. Wat is uw leeftijd?**4. Wat is uw hoogst genoten opleiding?**

- ☐ Basisonderwijs (lagere school)
- ☐ Lager Onderwijs (lbo - mavo/vmbo - mbo1)
- ☐ Middelbaar onderwijs (mbo 2-4 - havo/vwo)
- ☐ Hoger onderwijs (hbo - bachelor)
- ☐ Wetenschappelijk onderwijs (doctoraal/master - doctoraat)

5. Heeft u ooit eerder gehoord van de mogelijkheid tot slachtoffer-dader bemiddeling?

- ☐ Ja, ik ben met slachtoffer-dader bemiddeling in aanraking geweest
- ☐ Ja, ik heb van slachtoffer-dader bemiddeling gehoord
- ☐ Nee, ik heb niet eerder van slachtoffer-dader bemiddeling gehoord

6. Was u voor dit onderzoek bekend met de Stichting Slachtoffer in Beeld?

- ☐ Ja, ik ben in aanraking geweest met de Stichting Slachtoffer in Beeld
- ☐ Ja, ik heb gehoord van de Stichting Slachtoffer in Beeld
- ☐ Nee, ik heb niet eerder gehoord van de Stichting Slachtoffer in Beeld

Nu volgt een fictieve situatie. Probeer u zich zo goed mogelijk in te leven in het slachtoffer.

<Scenario>

Geef aan in hoeverre de volgende stellingen van toepassing zijn:

7. Als slachtoffer vind ik de beroving	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ernstig	☐	☐	☐	☐	☐
Onrechtvaardig	☐	☐	☐	☐	☐
Verwerpelijk	☐	☐	☐	☐	☐
Heftig	☐	☐	☐	☐	☐
Verachtelijk	☐	☐	☐	☐	☐

8. Als slachtoffer in deze situatie	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Heeft de overval impact op mij	☐	☐	☐	☐	☐
Maakt de overval weinig in druk op mij	☐	☐	☐	☐	☐
Richt de overval (geestelijke) schade aan	☐	☐	☐	☐	☐

In Nederland vormt slachtoffer-dader bemiddeling een aanvulling op het strafrecht. Met andere woorden de dader wordt sowieso berecht via een rechter.

9. Als slachtoffer in deze situatie	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Zou ik voorkeur hebben voor het tijdstip (voor of na de rechtszitting) van de bemiddeling	☐	☐	☐	☐	☐
Het tijdstip (voor of na de rechtszitting) van de bemiddeling maakt mij niet veel uit.	☐	☐	☐	☐	☐

10. Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat bemiddeling voor mij	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
waardevol is	☐	☐	☐	☐	☐
nuttig is	☐	☐	☐	☐	☐
zinnig is	☐	☐	☐	☐	☐
schadelijk is	☐	☐	☐	☐	☐
belangrijk is	☐	☐	☐	☐	☐
nadelig is	☐	☐	☐	☐	☐

11. Als slachtoffer in deze situatie denk ik dat mijn partner/familie/vrienden bemiddeling voor mij	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
waardevol vinden	☐	☐	☐	☐	☐
nuttig vinden	☐	☐	☐	☐	☐
zinnig vinden	☐	☐	☐	☐	☐
schadelijk vinden	☐	☐	☐	☐	☐
belangrijk vinden	☐	☐	☐	☐	☐
nadelig vinden	☐	☐	☐	☐	☐

12. Als slachtoffer in deze situatie...	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
zou ik voldoende zelfverzekerd zijn om deel te nemen aan slachtoffer-dader bemiddeling	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik het moeilijk vinden om deel te nemen aan slachtoffer-dader bemiddeling	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik vertrouwen in mijzelf hebben om deel te nemen aan slachtoffer-dader bemiddeling	☐	☐	☐	☐	☐

13. Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik mij.....voelen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
nerveus	☐	☐	☐	☐	☐
boos	☐	☐	☐	☐	☐
rusteloos	☐	☐	☐	☐	☐
nijdig	☐	☐	☐	☐	☐
paniekerig	☐	☐	☐	☐	☐
onzeker	☐	☐	☐	☐	☐
kwaad	☐	☐	☐	☐	☐
gefrustreerd	☐	☐	☐	☐	☐
woedend	☐	☐	☐	☐	☐
gespannen	☐	☐	☐	☐	☐

14. Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik mij.....voelen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
walging	☐	☐	☐	☐	☐
aversie	☐	☐	☐	☐	☐
verachting	☐	☐	☐	☐	☐
afkeer	☐	☐	☐	☐	☐

14. Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik mij.....voelen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
minachting	☐	☐	☐	☐	☐

15. Als ik een maand na het misdrijf zou terugdenken aan de dader dan zou ik.....voelen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
schaamte	☐	☐	☐	☐	☐
gene	☐	☐	☐	☐	☐
schroom	☐	☐	☐	☐	☐

16. Als slachtoffer in deze situatie...	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
zou ik graag antwoord van de dader willen op mijn vragen	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik behoefte hebben om de dader te vertellen over de gevolgen van zijn daad	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik meer willen weten over de motieven en achtergrond van de dader	☐	☐	☐	☐	☐

17. Als slachtoffer in deze situatie...	Helemaal mee oneens	Mee oneens	niet mee eens / niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
zou ik meer informatie willen over slachtoffer-dader bemiddeling	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik me via een medewerker van Slachtofferhulp laten aanmelden voor bemiddeling bij Slachtoffer in Beeld	☐	☐	☐	☐	☐
zou ik me zelf aanmelden voor slachtoffer-dader bemiddeling bij Slachtoffer in Beeld	☐	☐	☐	☐	☐

Ten slotte volgen enkele achtergrondvragen. Een vermogensmisdrijf is een delict tegen iemands eigendom of bezit. Voorbeelden zijn diefstal, fraude en oplichting.

18. Bent u ooit zelf slachtoffer geworden van een vermogensmisdrijf?
☐ Ja
☐ Nee

19. Kent u iemand in uw omgeving (partner/familie/vrienden) die slachtoffer is geworden van een vermogensmisdrijf?
☐ Ja
☐ Nee

20. Bent u ooit zelf veroordeeld voor een vermogensmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

21. Kent u iemand in uw omgeving (partner/familie/vrienden) die veroordeeld is voor een vermogensmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Een geweldsmisdrijf is een opzettelijke uitoefening van lichamelijke kracht tegen een persoon of zaak.

22. Bent u ooit zelf slachtoffer geworden van een geweldsmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

23. Kent u iemand in uw omgeving (partner/familie/vrienden) die slachtoffer is geworden van een geweldsmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

24. Bent u ooit zelf veroordeeld voor een geweldsmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

25. Kent u iemand in uw omgeving (partner/familie/vrienden) die veroordeeld is voor een geweldsmisdrijf?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

26. Dit was het einde van de vragenlijst. Vragen en/of opmerkingen over het onderzoek kunt u hieronder plaatsen.

Wilt u op de hoogte blijven van dit onderzoek? Vul dan hieronder uw naam en e-mail adres in. Vragen over het onderzoek kunt u mailen naar m.grobe@student.utwente.nl

Nogmaals bedankt voor u medewerking!

Appendix D Tabel Factoranalyse

Tabel C1.

Uitkomsten factoranalyse (n=8)

Factorloadingen	F₁	F₂
Ernstig	.918	-.018
Heftig	.894	.252
Heeft impact op mij	.140	.817
Maak veel indruk op mij	.108	.741
Richt schade aan	.063	.842
Onrechtvaardig	.775	.252
Verachtelijk	.823	.396
Verwerpelijk	.698	.041
Eigenwaarden	4.24	1.71
% verklaarde variantie	47.3	19.0